

Bokanmälningar

Christer Gunnarsson & Mauricio Rojas: Tillväxt, stagnation, kaos. En institutionell studie av underutvecklingens orsaker och utvecklingens möjligheter

SNS Förlag, Stockholm 1995, 280 s.

Inom den stora grupp länder som vi vanligtvis kallar u-länder har skillnaden i utvecklingsnivå ökat dramatiskt under de senaste decennierna. Medan vissa länder, främst i Afrika, stagnerat eller t o m erfarit fallande BNP har ett flertal, asiatiska, u-länder haft enastående ekonomiska framgångar. Dessa skillnader i utvecklingstakt mellan olika u-länder behandlas i Christer Gunnarssons och Mauricio Rojas bok: *Tillväxt, stagnation, kaos. En institutionell studie av underutvecklingens orsaker och utvecklingens möjligheter*.

Boken är främst baserad på författarnas forskning och erfarenheter från Sydostasien och Latinamerika, medan Afrika endast berörs i förbigående. Perspektivet är institutionellt och samspelet mellan politik och ekonomi betonas. Författarna delar in u-länderna i tre kategorier: dynamiska, stagnerande eller kaotiska.

De *dynamiska* kännetecknas av hög tillväxttakt och snabb industrialisering, tilltagande politisk stabilitet och "en autonom utvecklingsbefrämjande stat samt stark nationell sammanhållning och en betydande social homogenitet". De *stagnerande* har generellt sett haft lägre tillväxt

och ökande inkomstklyftor. De ges epitetet stagnerande då dessa ekonomiers "polariserande tillväxtprofil förr eller senare kommer att underminera tillväxtens ekonomiska och sociala förutsättningar." Denna typ av länder är, enligt författarna, särskilt förekommande i Latinamerika.

I den tredje typen av ekonomi, den *kaotiska*, befinner sig hela det ekonomiska systemet i kaos. Istället för likhet inför lagen och fredligt byte av varor och tjänster pågår i många fall ett allas krig mot alla om tillgångarna. Länder av det här slaget finns främst i Afrika men också i Latinamerika (Peru, Haiti) och i Asien (Burma, Afghanistan). Författarna ägnar emellertid inte denna typ av ekonomi någon mer inträngande analys i boken.

Författarna förklarar det sydostasiatiska (de fokuserar på det taiwanesiska) undret bl a med att staten varit inriktad på utveckling och dessutom varit "autonom", dvs relativt oberoende av olika intresseorganisationer. Statens inriktning på utveckling, istället för plundring – som verkar ha varit målet för många andra regimer i tredje världen – kan i stor utsträckning förklaras av att dessa länder har varit och är utsatta

för ett stort externt hot i form av Kina. Detta hot har tvingat staten att vara förhållandevis "god" av ren självbevarelsedrift. Vidare ägnar författarna möda åt att visa att den ekonomiska politiken inte kännetecknats av *laissez faire* utan understryker att staten i många avseenden varit interventionistisk.

Flertalet bedömare har pekat på att dessa länder inte kännetecknats av *laissez faire* (se exempelvis Lee [1995], OECD [1994]). En gängse uppfattning är dock att en viktig faktor bakom dessa länders framgångar är att de varit mer öppna för internationell handel än andra u-länder (se exempelvis Sachs & Warner [1995]).

Författarnas syn på den roll internationell handel spelat för Sydostasiens framgångar finner jag emellertid problematisk. De konstaterar att: "Exportorientering och protektionism utesluter inte varandra utan är ömsesidigt förstärkande" (s 133). Detta är för en ekonom en underlig slutsats. Att satsa på allt är likvärdigt med att inte satsa på något alls. Man påverkar inte resursallokering mellan importkonkurrerande produktion och produktion för export om man "gynnar" båda.

Det finns vidare betydande empiri som visar att länder som varit mer öppna *ceteris paribus* vuxit snabbare än andra. Bland annat har Dollar [1992] visat – i en studie som omfattar nära 100 u-länder – att det finns ett klart empiriskt samband mellan graden av "snedvridning" och ekonomisk tillväxt. Importhinder är en viktig faktor bakom en ekonomis totala snedvridning.

Författarnas tes att det yttre hotet från Kina tvingat staterna i regionen till "effektivitet" är plausibel men inte ny. Det finns dock andra tolkningar av varför exempelvis Sydkorea inriktades på export under 1960-talet (Tullock [1987]).

I avsnittet om Latinamerika redogörs för kolonialismens effekter på utvecklingen i regionen samt mer specifikt för Chiles ekonomisk-politiska historia under de senaste decennierna. Jag behandlar kort i tur och ordning båda aspekterna.

Medan författarna i avsnittet om Sydostasien hävdar att kolonialismen i stor utsträckning utgjort en stimulerande kraft – menar de att kolonialismen i Latinamerika grundlade förhållanden som hindrade tillväxt. Författarna konstaterar att "Alla de befintliga strukturella utvecklingshindren – begränsade hemmamarknader, föga utvecklade mänskligt kapital, brist på teknisk förnyelse, majoritetens utestängning från socioekonomisk delaktighet – blev ännu svårare".

Argumentationen saknar emellertid precision och övertygar därför inte. Jag får exempelvis ingen klarhet i varför länder som Uruguay och Argentina i början av 1900-talet kunde tillhöra världens rikare länder trots det koloniala arvet. De har sedermera erfarit en lång period av stagnation. Var kolonialismen också ansvarig för dessa länders tillbakagång från 1930-talet?

Avsnittet om Chile behandlar den ekonomiska politiken sedan kuppen mot president Salvador Allende 1973 och beskriver bl a kortfattat hur politiken lades om från imports substitution till exportinriktning. Författarna menar att den förda politiken i princip hittills varit framgångsrik men de ser risker framöver. "Om reformerna av det chilenska snittet inte tvingas in i en *intensiv tillväxtfas* med positiva fördelningseffekter är risken stor att ekonomin fastnar i en enkel exportverksamhet av den typ som har varit karakteristisk för u-länderna".

Författarna drar i slutet av boken den generella slutsatsen att ekonomisk tillväxt kräver grundläggande rättigheter: egendomsrätt, kontraktsrätt och näringsrätt. Denna syn ter sig rimlig. Boken saknar emellertid en genomgång av i vilken utsträckning dessa rättigheter skiljer sig åt mellan de länder/regioner som behandlas. Läsaren får inte klart för sig hur säkra äganderätter varit i exempelvis Sydostasien. I diskussionen om Taiwan pekar författarna exempelvis på att äganderätten *de facto* beskurits och att jord, i alla fall i

ett tidigare skede, i princip betraktades som en nationell tillgång "vilken inte i alltför hög grad fick övergå i privata sårin-tressens händer". Hur går detta ihop med det taiwanesiska undret?

Inte heller vad gäller Latinamerika görs en genomgång av äganderätter. Det saknas också en genomgång av andra institutio-nella faktorer som kan förmodas ha lett till osäkerhet för de ekonomiska aktörerna och därmed till låga investeringar och svag ekonomisk tillväxt. Här finns inga refe-reanser till litteratur om *rent seeking*, inget om konsekvensen av oklara och instabila spelregler (se exempelvis de Soto [1989] för en genomgång av de osäkra och insta-bila spelregler som kännetecknar stora delar av regionen). Bokens avsnitt om Latin-amerika blir istället en blandning av en inte helt lättläst diskussion av kolonialismens påstådda följder och av dagspolitik.

Sammanfattningsvis behandlar Gun-narsson och Rojas en rad intressanta fråge-ställningar och de besitter betydande kun-skaper om utvecklingen i olika delar av u-världen. Fokuseringen på institutioner och samspelet mellan politik och ekonomi är högst relevant. Boken lever emellertid inte upp till sina ambitioner. Definitioner och analyser kunde vara mer precisa. Jag skulle gärna sett en mer systematisk ge-nomgång av hur spelreglerna för den eko-nomiska verksamheten, bl a egendomsrätt och kontraktsrätt, skiljer sig åt mellan län-der och regioner.

Slutligen några ord om språket. Språket i en fackbok måste inte alltid vara överdri-vet torrt och sakligt och fritt från målande beskrivningar. Metaforer är givetvis till-låtna. Men ibland blir det lite för mycket. Uttryck som "generalen med de svarta glasögonen", "brasilianarnas allmänna förvirring", "det mänskliga bränsle som behövdes" (om immigranter som arbetade på argentinska kaffeodlingar), "gerillaka-pitalism", "ockrarkapitalism" m fl före-faller inte vara helt adekvata i en bok av detta slag.

Fil dr EVALD NALIN
Ekonomiska avdelningen
Finansdepartementet

Referenser

- Dollar, D, [1992], "Outward-oriented Develo-ping Countries Do Grow More Rapidly: Evi-dence from 95 LDCs, 1976-1985", *Economic Development and Cultural Change*, 40, s 523-544.
- Lee, C, [1995], *The Economic Transformation of South Korea*, OECD, Development Cen-ter.
- OECD [1994], *Economic Survey of Korea*, Paris.
- Sachs, J & Warner, A, [1995], "Economic Re-form and the Process of Global Integration", *Brooking Papers on Economic Activity*, No 1.
- de Soto, [1989], *The Other Path. The Invisible Revolution in the Third World*, Harper and Row, New York.
- Tullock, G, [1987], *Autocracy*, Kluwer Acade-mic Publishers, Dordrecht.